

англійською мовою, вивчати професійну літературу буде корисним навичкою при відвідуванні міжнародних конференцій, проведенні досліджень і т.д.

Таким чином, володіння іноземною мовою є невід'ємним компонентом професійної підготовки сучасного юриста. Іноземна мова в професійній сфері права необхідний для оволодіння іноземною мовою в його розмовно-побутовому і професійному аспектах з метою активного застосування в різних сферах повсякденному житті та в своїй майбутній професійній діяльності, а також при виконанні робочих функцій в іншомовному середовищі.

Тимофіїва К. М.,
старший викладач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ГОВОРИТИ ГРАМОТНО – ВИМОГА ДО СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

*«В'януть вуха...не та і не інша...
Щось таке вже, сплюснене вкрай
Це ж говорить....а як воно пише?
А як думає, чорт забирай....»
(М.І. Карпенко)*

Мова супроводжує життя суспільства в усі періоди його існування. Виробнича, науково-пізнавальна, суспільно-політична, культурно-мистецька діяльність людини постійно здійснюється завдяки розмаїттю мовних засобів.

Наше суспільство живе в надзвичайно складний і водночас доленосний час – період розбудови незалежної української держави та відродження національних звичаїв і традицій.

Олесь Гончар говорив: «Мова – це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання століть...» [1, с. 33]. А ще наша мова – це безмежний всесвіт народної творчості, якій людство дало найвищу оцінку. З розвитком самобутньої української культури, складником якої є рідна мова, важливим постає рівень мовленнєвого спілкування, зокрема культури усного й писемного мовлення.

Культуру мовлення справедливо вважають еталоном нації. Вона втілює найтипівіші риси мовної поведінки людини в найрізноманітніших життєвих ситуаціях [1, с. 17]. Увібравши давні традиції, звичаєві приписи, мовна культура українців впливає на життя як кожної особистості, так і народу загалом. Опанування високою мовною культурою є передумовою багатства внутрішнього світу людини, барометром духовної зрілості нації. Мова – наша своєрідна візитівка. Відповідно до того, як людина говорить, можна визначити її інтелектуальний рівень і творчий потенціал.

«Слово надається народному депутатові Яценюку», – оголошує на засіданні українського парламенту голова, авторитетна посада якого, за цивілізованими поняттями, передбачає бездоганну культуру, зокрема й

мовну. «У мітингу приймали участь...», – констатує кореспондент радіо. «Тому питання про несуміщення цих двох посад піднімалися й депутатами міськради...», – інформує газета. На жаль, це зовсім не випадкові посилення. Згадайте, яким суцільним суржилом «озвучують» різні збори, пленуми, наради, диспути, мітинги. Як неблагозвучно ріже слух («заняття було просто *шикарне*...я отримала повний *фід бек*») у коридорі навчального закладу. Яку велику кількість запозичених, калькованих слів використовують наші освітяни та молодь. Тому питання культури мови в закладах освіти є актуальним з огляду на те, що кожна людина, зокрема викладач вищого навчального закладу, повинна володіти здоровим, неупередженим відчуттям мови (без архаїзаторства, примітивізму, пуризму), постійно стежити за змінами, що відбуваються в мові, а також категорично не використовувати різних калькованих слів, бути не лише фахівцем з дисципліни, а й майстерно володіти словом.

Потребу формування ідеалу вчителя-ритора та його підготовки сьогодні у вищих навчальних закладах пояснюється багатьма причинами як державницького характеру, так і вузькопрофільного. По-перше, тим, що «в українському суспільстві нині поширюється сучасний американський риторичний ідеал, чужий слов'янській культурі, зокрема українській, яка завжди мала міцні традиції успадкування еллінської античної культури»[3, с.70]. По-друге, українське суспільство ще досі не звільнилося від тоталітарного риторичного ідеалу. По-третє, наявний низький загальний рівень мовленнєвої культури в суспільстві.

Не втратили актуальності сьогодні думки І. Огієнка щодо мовної освіти педагога: «Кожний учитель – якого б фаху він не був – мусить досконало знати свою соборну літературну мову й вимову та соборний правопис. Не вільно вчителеві виправдовувати свого незнання рідної мови нефаховістю» [4, с. 16]. Схожа ситуація зараз надзвичайно актуальна у вищій школі нашої країни. Наразі єдиною державною мовою в Україні визнана українська, тому й викладання має бути державною мовою. Проте переважна більшість установ не дотримуються цієї вимоги. Викладачі вищої школи, які навчалися ще за радянських часів, з небажанням починають вивчати українську мову. Утім, є такі вельмишановні професори, які заохочують студентів до написання курсових, кваліфікаційних робіт, статей українською мовою, розширюючи її термінологічний апарат.

Цілком виправданою в сучасній освітній системі є вимога до викладачів усіх предметів «говорити тільки взірцевою рідною літературною мовою, мати досконалу вимову, щоб власним прикладом впливати на курсантів і на оточення, і завжди звертати особливу увагу на те, щоб на їхніх заняттях панувала чиста літературна мова» [4, с. 27], адже це є важливою умовою для формування мовної культури курсантів.

Основними якісними комунікативними ознаками, їх ще називають критеріями, культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота.

Правильність – одна з визначальних ознак культури мовлення. Мова має свої закони розвитку, які відображаються у мовних нормах. Вільно володіти мовою означає засвоїти літературні норми, які діють у мовній системі.

Точність пов'язується з ясністю мислення, а також зі знанням предмета мовлення і значення слова. Уміння оформляти і виражати думки адекватно зумовлюється знанням об'єктивної дійсності, постійним прагненням пізнавати реальний світ, а також знанням мови.

Логічність. Дотримання цієї ознаки *культури мовлення* означає логічно правильне, розумне, послідовне мовлення, у якому є внутрішня закономірність, яке відповідає законам логіки і ґрунтується на знаннях об'єктивної реальної дійсності.

Змістовність мовлення передбачає глибоке осмислення теми й головної думки висловлювання, а також повноту розкриття теми без пустослів'я чи багатослів'я.

Доречність. Це такий добір мовних засобів, що відповідає змістові, характерові, експресії, меті повідомлення. Доречність мовлення – це врахування ситуації мовлення, комунікативних завдань, складу слухачів (читачів), їхнього стану, настрою, зацікавлень. По-іншому цю вимогу можна назвати *комунікативною доцільністю*.

Багатство, показник багатства мовлення – великий обсяг активного словника, різноманітність уживаних морфологічних форм, синтаксичних конструкцій. Звичайна людина використовує близько 3 тис. слів, добре освічена – 6-9 тис. слів, хоча розуміє в десять разів більше.

Виразність. Ця невід'ємна частина культури мовлення означає використання невичерпних ресурсів виражальних засобів української мови і лежить в основі мистецтва володіння словом. Виразність мовлення забезпечується виразністю дикції і чіткістю вимови.

Чистота. Мова тоді буде чистою, коли буде правильно звучати, коли вживатимуться тільки літературно-нормативні слова і словосполучення, будуть правильні граматичні форми. Найчастотнішими словами, які «каламуться» мову є: ну, от, значить, там, чуєш, знаєш, так сказати, типу, розумієш та ін. [1, с. 23].

Виховання культури мовлення – справа не лише викладача-словесника. Говорити правильно, володіти культурою професійного мовлення є надзвичайно важливим моментом, адже викладач має бути, по-перше, взірцем для курсантів. По-друге, від рівня його культури, зокрема мовної, залежить рівень його авторитетності для курсантів не лише як грамотного й освіченого викладача, але і просто культурної людини. Тому викладачі вищого навчального закладу покликані давати не лише знання, а й формувати особистість педагога, виховувати такого педагога, який би був апостолом правди і науки а уособленням совісті нації, що потребує культурного вчителя.

Бібліографічні посилання:

1. Бортняк А.А. Ну що б, здавалося слова...: бесіди про культуру української мови / А.А. Бортняк. – К. : Укр. письменник, 1994. – 73 с.
2. Вихованець І.Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди / І.Р. Вихованець; післямова А. Загнітка. – К.: Вид-во Пульсари, 2012. – 160 с.
3. Маленко О.О. Вербальна комунікація сьогодення: чи зможемо порозумітися? / О.О. Маленко // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2015. – № 5. – С. 69-71.
4. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. Рідномовний катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства / І. Огієнко. – К.: Ярославів Вал, 2014. – 56 с.

Царьова І. В.

докторант

(Запорізький національний університет)

ІНФОРМАТИВНІСТЬ ЛЕКСИКО-ДЕРИВАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ЮРИДИЧНОГО ТЕКСТУ

Питання точності та зрозумілості юридичних текстів уже було предметом уваги науковців, але юристи та філологи завжди займалися цими питаннями окремо. Юридичний аспект мови – це власне мова з елементами права (актуальність онтологічного розуміння мови як об'єкта правового захисту). Юридична лінгвістика досліджує проблеми закономірностей мови, що є підґрунтям тексту закону, визначає його створення та практичне застосування.

Юридичний текст відзначається структурною, композиційною та семантичною єдністю. До основних належать категорії інформативності, зв'язності та повторюваності. Наявність основних категорій тексту об'єктивує дійову силу термінів «стандартний» або «типовий». Відсутність певних категорій обумовлює його віднесення до нестандартних або нетипових. До типових текстів належать завершені інформативні тексти – функціонально орієнтовані, структурно-змістовні, прагматико-комунікативні, відкриті до осмислення, дискретні за формою та змістом.

Інформативність тексту – це здатність тексту нести в собі певне повідомлення. Категорія інформативності існує в нерозривному взаємозв'язку з іншими текстовими категоріями і розглядається під час аналізу текстів у контексті інформації, яка закладена у змістовому його повідомленні. Інформативність тексту може бути представлена внутрішнім змістом того чи іншого повідомлення, так би мовити підтекстом [1, с. 218]. Підтекст – це і є внутрішній зміст висловлювання, що не виражається словами, а передається додатковими стилістичними значеннями мовних одиниць [3].

Л. Чулінда вказує, що правове регулювання як рух інформації (передача, сприйняття), опосередковується мовою і системою документування. Автор пропонує розрізняти три види інформації в тексті нормативно-правового акта: фактуальну (повідомлення про факти; завжди